Р2Ш6(2-Ук)
С66

УКРАЇНСЬКА
ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА

В. СОСЮРА

В ГОДИНИ ГНІВУ

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

С66

Шифр РКШ6(2=Ук) Інв.№ 10596

Автор Сосюра, Володимир

Назва В годині гніву: Поезії.

Місце, рік видання Б.м., 1942.

Кіл-ть стор. 79, [1] с.

-\\- окр. листів

-\\- ілюстрацій

-\\- карт

-\\- схем

Том частина вип.

Конволют

7.09.2007.

Мо.18-

ВОЛОДИМИР СОСЮРА

В ГОДИНИ ГНІВУ

ПОЕЗІЇ

УКРВИДАВ при ЦК КП(б)У
1942

Редактор *Ю. Кобилецький*

Владимир Сосюра—„В часы гнева".

(Отпечатано на украинском языке).

БФ8612. Зам. 3734. Тираж 4.000. Друк. арк. $2^1/_2$. В 1 друк. арк. 40 тис. зн. Підписано до друку 20/X—42 р.
Ціна 2 крб.

Друкарня поліграфвидавництва, м. Саратов.

I

БФ

* * *

В серцях відвага соколина
і гнів і лють до хижих зграй.
Під ґрім-гармат хай пісня лине
і хай звучить про рідний край.

В години ці грози і слави,
коли чи вмерти нам чи жить,
під грім гармат, під гул кривавий
на варті пісня хай стоїть.

Мій край гримить в огні, у димі...
Чи ж можу буть байдужим я?!
В шоломі й з карими очима,—
такою,.пісне, будь моя!

Прослав вождя, лети до неба,
де кулеметів огнепад.
Щоб не сказав ніхто про тебе,
що спала ти під грім гармат.

19-XI-41 р.

* * *

Ворожий зір покриє тьмою
удар останній, прийде час.
І сонце вічною красою
знов буде сяяти для нас.

Знов зацвітуть лани широкі
гарячим золотом пшениць,
і прийде в край наш мир і спокій
у сяйві зор і дзвоні птиць.

Торкаючи, мов струни, віти,
цвітінь хитаючи рясну,
в садах пахучих теплий вітер
шуміти буде про весну.

Щасливий спів полине всюди,
забудем ми про ночі злі,
і між троянд гадюк не буде,
а будуть люди на землі.

17-XI-41 р.

———

Ой, степи безкраї!
Під гарматний грай
налетіли зграї
на коханий край.

Чорна, вража сила,
смерть її вхопи,
бомбами розрила
золоті степи.

Там, де гуркотіли,
де гули бої,
вкрили все могили,
ой, степи мої!

Знову прийде літо,
і, як промені,
на могилах квіти
зацвітуть рясні.

То не квіти—очі
молодих бійців,
хто в боях од ночі
край свій боронив.

Вірю, день настане,
знов засяє сміх.
Брате мій коханий,
не забудь же їх.

14 XI-41 р.

---

* * *

Сніг на вітті сріблом висне,
білий, білий сад.
А над обрієм зловісним
сполохи гармат.

Ворог силою своєю
хоче стримать час.
Птиці смерті над землею
все летять на нас.

В грізнім небі смерті птиці,
вибухів вінки,
на землі потвори з криці
і штики, штики...

В гулі, в вихорі металу,
що летить із тьми,
броніровану навалу
зупиняєм ми.

Зупиняєм, щоб відбити
й розметать в полях.
А в обличчя—срібні віти
і кривавий шлях.

17—19-XI-41 р.

Пісня дужа лине,
воля ще жива,
серце батьківщини—
зоряна Москва!

Скільки хмар на тебе
все несли бої,—
знов здіймала в небо
вежі ти свої.

Й будеш їх здіймати
у красі своїй.
Не пробити кату
грудей мур живий.

Бо міцна казково
рідная земля
Сталіна любов'ю,
зорями Кремля.

17-XI-41 р.

———

Уже упав удар залізний,
страшний на ворога удар.
На півдні й півночі вітчизни
вже сонце виглянуло з хмар.

Ростов і Тихвін! Під Москвою
ми відкидаємо катів,
і багряніють кров'ю злою
полотна стоптаних снігів.

Нахилять знов розквітлі віти
над нами лагідні сади,
і сонце встане нам світити
в безхмарнім небі, як завжди.

10-XII-41 р.

* * *

Слава сонцю в небі й сонцю, що в Кремлі,
воїнам червоним слава на землі.

Ворога в двобої кинемо ми ниць.
Слава тим, хто в небі б'є брунатних птиць.

Слава тим, хто грізно встав за рідний сад,
боронить вітчизну йде в огні гармат.

Б'ють громи по звірях, під затворів дзень,
йдуть в шинелях сірих месники за день.

Молодо й залізно падає удар,
щоб звільнить вітчизну од ворожих хмар.

Музика гарматна, сонце на крилі,
щоб чума брунатна зникла на землі.

10-XII-41 р.

* * *

Багряніють сніги, багряніють
од пожеж і крові на землі...
Але швидко фашистському змію
одрубаєм ми голови злі.

Всі ми знаєм, що морок загине,
і, б'ючися, ми віримо в те,
що Вкраїна, мов пишна калина,
в берегах голубих розцвіте.

Вождь іде, як завжди, перед нами
молодою ходою століть,
і весна, і весна за снігами
нам крилом журавлиним шумить.

19-XI-41 р.

Слава тому, хто в бою за вітчизну
твердо тримає окрилений стяг,
хто відбиває навалу залізну
там, на фронтах.

Слава тому, хто в годину цю грізну
в праці невтомній поборює млу,
слава тому, хто боронить вітчизну
тут, у тилу.

Слава тому, хто у огненній зливі
в бій нас веде на неправду і млу,
хто нас єднає в священнім пориві
і на фронтах і в тилу.

Слава тому, хто у гомоні броні
перед бідою схилятись не звик.
В дні многотрудні і ночі безсонні
Сталіну слава навік!

21-XI-41 р.

---

* * *

І гнів росте, як вибух динаміта.
Крізь бурі тягнуться в цей час
І на Москву і на Кавказ
криваві пазурі бандита.

В рясних огнях безсмертної зорі,
що сходить нам, як пісня перемоги,
в степах донецьких б'ються шахтарі,
перетинають ворогу дороги.

Він кинув все, та рух його вперед
усе тяжкіш, він бачить крізь утому,
крізь гул гармат і завірюхи бред,
що недалеко час його розгрому.

Так. Не стає очей йому і рук,
даль не здійснить його пекельну мрію.
І де не ступить кований каблук,
там квіти гніву рясно багряніють.

В обличчя люте вітер пісню згуби
несе в громах... Ховають очі жах...
В шинелях сизих трупи, трупи, трупи
лежать в крові на голубих снігах.

В напрузі злій згинаються коліна,
і чує кат незлічних кроків мідь,
коли в громах над мурами Берліна
відплати сурма грізно зазвучить.

26-XI-41 р.

* * *

Якої огненної мови
знайти мені? В пожарі я.
В огні фронтів мій край чудовий,
вітчизна звихрена моя.

Шептать не можу я молитви
в розмаху хресному руки.
За рядом ряд ідуть на битви
в стальних шоломах юнаки.

Ідуть од краю і до краю,
хай буде путь для них легка.
Їх волі стяг благословляє
й вождя простягнена рука.

За рідний край віддать готові
вони свою гарячу кров.
О, де знайти такої мови,
щоб передать до них любов?

25-XI-41 р.

———

* * *

На дерев хитливі крони,
під набоїв гострий спів,
краплі крові небо ронить
із розбитих літаків.

Опір юний і залізний
не зламає чорна рать.
І під танками вітчизни
кості ворога хрустять.

Б'ють гармати без утоми
просто в галич навісну,—
і летять стальні шоломи
од розривів в вишину.

Рвуть до сонця динаміти
чорну броню, броню мли.
Щоб війну війною вбити,
ми на землю цю прийшли.

27-XI-41 р.

* * *

Гудуть шляхи копитом биті,
та їх навік не вкриє мла.
Ніколи юності на світі
здолати старість не могла.

І сонця радіснеє коло
світить нам буде з висоти.
Бо не могла іще ніколи
зима весни перемогти.

28-XI-41 р.

---

* * *

Ми встали над огнем, над грозами, як леви,
як зорі уночі, над ревами гармат,
щоб не згасила тьма наш день, наш цвіт
вишневий,
щоб у стальних громах не облетів наш сад.

Росте в важких боях полків безсмертна сила,
що йдуть і йдуть на штурм під срібний гук
пісень.
Нікому не зламать крицеві наші крила,
бо Сталін нас веде, а Сталін, значить—день.

28-XI-41 р.

* * *

Перлами-росою, сонцем, далиною
вмиються поля,
квітами-намистом, буйним зелен-листом
зацвітуть поля.

Дні--рожеві коні на шляхи, червоні
од крові, од сліз,
зійдуть із блакиті, променем повиті,
в цоканні заліз.

Будуть на Вкраїні—піднятій калині
в сонці, навесні,
не громи могучі, не криваві тучі,
а пісні, пісні.

1-XII-41 р.

* *
*

Десь глухо охнула гармата,
у вишині завив набій,
і в землю брязнуло і радо
зняло землі фонтан важкий.

Наперекір вогню й залізу
ми наступаєм на село.
Знов обізвалося зза лісу,
й громами небо загуло.

Ми наступаємо. Шинелі
обмерзли снігом. Ночі? Дні?
На огняній віолончелі
їм грає смерть у вишині.

Ми наступаємо, братове!
Гарматні залпи рвуть блакить.
В крові огнів усе багрове,
і під ногами сніг рипить.

11-XII-41 р.

———

* * *

Шлях чудесний над віками
пробивають до зорі
кулеметами й штиками
молоді богатирі.

За горами, друзі, ранок,
вічних весен рясноцвіть.
Під колесами тачанок
сніг розвихрений летить.

Залпів відблиски червоні
на землі і угорі.
„Поганяй!“ І мчаться коні
по дорозі до зорі.

21-XII-41 р.

* *
*

Батьківщина сонцекрила,
я в тобі і ти в мені.
Вже ворожа тане сила
воском на огні.

Тане люта і шалена,
як туман над склом ріки.
Обтріпалися знамена,
од мундирів—ганчірки.

Тоне й тане в безнадії,
під набоїв грізний спів.
В чистім полі сніг чорніє
од замерзлих ворогів.

Простяглись закам'яніло,
мов лежать вони давно.
Їх ні трохи не нагріло
награбоване майно.

Ані світер ні кохтина
не спинили смерті льот,
ні жіноча пелерина,
ні ротонда, ні капот.

Тільки в небі чорні плями,
чорні плями, чорна рать.
Над незваними гостями
ворони летять.

11-XII-41 р.

* * *

Блакитний сніг, блакитний сніг
і бомби свист, як плач сирени.
Усе росте огонь шалений
над перехрестями доріг.

Керує кат смертельний біг,
щоб нас поставить на коліна.
Але загин його зустріне,
кривавий сніг, кривавий сніг.

11-XII-41 р.

* * *

Ви—ночі пси, ми—сонця люди,
ми вас розвіємо у млі.
Вам не втекти од нас нікуди
ні в небесах ні на землі.

Од нас, що силою своєю
з ночей створили юні дві,
вам не сховатись під землею
ні в моря сивій глибині.

Вам не втекти от правди суду
за наш потоптаний едем,
ми вас дістанемо усюди
відплати огненним мечем.

11-XII-41 р.

---

* * *

Срібні віти, синій сніг
лине квітами до ніг.

Де не стану, де не гляну,
напливає ночі мла,
і зоря свою багряну
хустку ізняла.

Я до неї зором лину
за снігів мости.
Ой, надінь, надінь хустину
і світи, світи.

Я стою. Все снігу клоччя
в білому саду.
І зоря мені шепоче:
„Я прийду, прийду".

Срібні віти, синій сніг
лине квітами до ніг.

12-XII-41 р.

* * *

Уже за пишними снігами
заходить сонце вдалені
і на покрівлі, мури й брами
багряних плям кладе вогні.

Ідуть бійці. Їх силуети
Малює синь на тлі огнів,
чіпляє сонце на багнети
квітки прощальних променів.

Ідуть на бій сини народа,
щоб край ніхто не полонив.
Встає зоря, і пісня сходить
над головами юнаків.

12-XII-41 р.

* * *

Даль. Свисток.
Набоїв спів.
Дужий крок
богатирів.

Хтось прощається,
пішов.
Серце крається
на кров.

Загриміло.
Степ. Огні.
Хустка біла
в далені.

12-XII-41 р.

* * *

Гримлять удари огняні,
і відступає хижий ворог.
Лунає в димній далені:
„Ми всіх катів зітрем на порох!“
О ні, не сниться це мені.

Це те, на що ми всі чекали
в ночах безсонних і сумних,
під гул брунатної навали
і кулеметів грізний сміх,
в той час, коли ми відступали.

В полях червоної зими
ворожі цокали підкови,
і, несучи нам море тьми,
вони ішли на нас грозово,—
йдемо на них, як буря, ми.

13-XII-41 р.

Вітер над полями.
Тіні сна.
Зацвіте між нами
далина.

Одлунають труби,
одгримлять громи.
Вийде край мій любий
з моря тьми.

І до тебе знову
я в саду
у вбранні військовім
підійду.

13-XII 41 р.

---

* * *

Прославлю гул і грім атак
я піснею своєю.
Летить літак, летить хижак
над нашою землею.

І раптом носом він до нив—
як огненна комета...
Його зенітчик юний збив
чергою з кулемета.

Ось танк чорніє між ланів,
не здатний вже до бою.
Артилерист його розбив
наводкою прямою.

Лежить фортеця нежива,
задрала вверх копита,
і знаку свастики черва
огнем на ній пробита.

Уламки танків тут і там
і трупи, трупи, трупи...
Встає над полем круків гам,
радіють птиці-згуби.

Масна й споживна круків путь
од півдня й до півночі.
Криваві дзьоби їх клюють
арійські мертві очі.

Тут бій недавно відгримів
у огненному гарті.
А в небі вечір-чорнобрив
з мечем стоїть на варті.

13-XII-41 р.

---

* * *

В цю годину грізну
всю по краплі кров
за свою вітчизну
я віддать готов.

Щоб сади шуміли,
щоб сяяли дні,
щоб пісні дзвеніли
в рідній стороні.

Линь же спів гарячим
променем кругом,
усміхом дитячим,
ластівки крилом.

15-XII-41 р.

* * *

Як блишать на сонці сурми перемоги,
як гримлять літаври, як сади цвітуть.
І дзвенять піснями радісні дороги,
вільної вітчизни калинова путь.

Діти йдуть, сміються... Матері з квітками,
юнки з юнаками, молодість, любов.
В музиці моторів тепла синь над нами.
Гей, радійте, люди, це наш день прийшов.

Вірю я, так буде, знаю я, так бути,
сніг стече кривавий у яри, яри.
Вийдуть на майдани і у поле люди
зустрічати сонце мирної пори.

А в Москві що буде!.. Радість тисне груди...
Серце, наче пісня... Хай кругом зима.
Буде це весною, навесні це буде.
Бо не марно пісня крила підійма.

10-XII-41 р.

* * *

Де повиті громом небокраї
й вечори криваво золоті,
одступає ворог і лишає
гори трупів на своїй путі.

Рідний край нікому не зборотя.
Туманіють, ворогу на жах,
з неба збиті чорні самольоти
і розбиті танки у снігах.

Відступає військо ненависне,
далі й далі гуркіт батарей...
І відплата невблаганно висне
на плечах у вбійників дітей.

Їм прокляття вітер посилає
й вечори криваво золоті.
Відступає ворог і лишає
трупи й зброю на своїй путі.

19-XII-41 р.

* * *

На сході вже зарожевіло.
Це день, це день, що ждали ми.
Уже встає зорі вітрило
в снігах червоної зими.

Гримить од краю і до краю,
але горять у далені
і на штиках бійців сіяють
світання перші промені.

Лиш над мерцями ніч вартує,
над тими, що з країн чужих,
їх промінь сонця не цілує,
не вабить вуха вітру сміх.

На їх шоломах день не грає,
лиш нам проміння несучи,
земля їх навіть не приймає
й вовки обходять уночі.

Крук не клює їх мертві очі.
Під кулеметів довгий сміх
в снігах лежать потвори ночі,
і місяць дивиться на них.

19-XII-41 р.

* * *

В полях зими відплата скаче,
клинки на сонці, як пожар...
Хай ворог знає, що це значить—
кавалерійський наш удар.

За села і міста кохані,
за край наш любий, чарівний,
летять вони з степів Кубані
і з Дона тихого на бій.

І марно б'ють ворожі доти,—
змітає їх гарматний гнів,
і під копитами кінноти
тріщать шоломи ворогів.

16-XII-41 р.

II

* * *

Дзвенять у скло колючі віти...
Я не забудусь більше сном.
Шумить протяжно і сердито
похмурий вітер за вікном.

А там, далеко, даль орлина,
й не знає спокою і сна
моя прекрасна Україна,
залита кров'ю сторона.

На лоні трав пекучі плями,
і кожна пляма—біль до дна.
Багряний місяць над полями
пливе між хмарами: війна.

На листі рос огненні сльози,
хтось обернув на ночі дні,
і все гуркочуть бомбовози
в вінках розривів в вишині.

В диму пожарів лине літо,
кричать руїни в чорну муть...
Фашистські орди топчуть жито,
в Дніпрі їх коні воду п'ють.

І на землі, що сталлю збита,
такий ще вітер не шумів,
в містах і селах плачуть діти
в крові над трупами батьків.

Як тяжко охкають гармати,
клекоче куль пекучий сміх,
і божевільна стогне мати
над трупами дітей своїх...

А тут у скло—колючі віти,
і труд напружений кругом...
А в вишині так сумно світить
башкирський місяць за вікном.

8-IX-41 р.

———

* * *

Свистить зима вітрами в кленах,
немає зор у вишині.
На горах київських зелених
замовкли радості пісні.

Заснуло місто сном тремтливим,
а ніч над ним, як чорний стяг.
Нема кінця кривавим зливам,
і трупи, трупи на стовпах.

Вони колись ішли, сміялись,
їх гріло сонце з висоти,
і от навіки замовчали
криваві й скорбні їх роти.

Я крізь сумні рядочки літер
на них дивлюсь. Пливе блакить...
Зима. Мерців хитає вітер
і в кленах київських свистить.

20-XI-41 р.

* * *

Шумить Дніпро за долами й горами,
і в шумі тому ненависті гнів
до тих, що край голодними полками
заполонили в посвисті бичів.

Шумить Дніпро під неба грізні шати,
здіймає хвилі в бризках огняних,
і кличе шум той бити, бити ката,
щоб слід його пропав в полях святих.

„Хай упаде грозовий меч відплати,
і в небо бризне зловорожа кров,
і вийдуть люди сонце зустрічати“.
Ти чуєш, брате? То шумить Дніпро.

19-XI-41 р.

Де вся земля, неначе рана,
і сонце раною—вгорі,
там молодого партизана
кати убили на зорі.

Він похиливсь востаннє в трави
блідим простреленим чолом,
і вітер чуб його русявий
торкав, леліючи крилом.

Земля зітхнула душно, тяжко,
мов теж розстріляна була...
А на руці його комашка
кудись з стеблинкою повзла.

21-XI-41 р.

Скільки горя й муки
на полях кругом.
Розкричались круки
над сумним селом.

Даль ламає руки
в шелесті дібров.
Розкричались круки
на пожари й кров.

Не засну й години,
не забудусь я.
О, моя Вкраїно,
муко ти моя!

21-XI-41 р.

———

* * *

Там, на поле неозоре,
хмари впали знов.
Тече вода в синє море,
не вода, а кров.

Завивається в бурунах,
у багряній млі,
кров малих, старих і юних
з рідної землі.

Рідна кров землі моєї,
що не має дна,
з українця і єврея,
з росіянина.

Через поле неозоре,
через шум дібров,
ой, тече у синє море
з України кров.

21-XI-41 р.

Проміння гостре зор на землю срібно лине,
так холодно вгорі й на вулицях вузьких.
В очах твоїх тремтять гарячих сліз перлини
і падають на сніг.

І шибениці тінь тобі під ноги впала
і тягнеться кудись, од неї віє жах.
А він блідий висить, і тане блиск метала
в пустих його очах.

То промінь місячний цілує карі очі,
які любила ти, в яких твій образ жив...
Хитаються й повзуть холодні тіні ночі,
і зорі дивляться на місто без огнів.

Так тихо навкруги. Це тишина могили,
куди пішов і він, як облетілий спів,
і вже не вернеться. Вони його убили
за те, що рідний край він, як тебе, любив.

Ти перед ним стоїш. А він неначе лине
в холодну вишину, у безвість без доріг.
І падають на сніг гарячих сліз перлини
з сумних очей твоїх.

22-XI-41 р.

---

* * *

Там, де верби, клени і тополі,
в далені, в кривавій далені,
де Дніпро й лани широкополі,
на моїй коханій стороні,

де гаї задумані і сині,
де життя було, як пишний май,
на моїй обдертій Україні
смерть страшний збирає урожай.

Ходить смерть по вулицях знайомих
в чорних димах і у криках зграй.
То бандити у стальних шоломах
знов мордують мій коханий край.

Ночі муки, чорні дні потали,
вкритий трупом і сльозами шлях.
Од крові сніги червоні стали,
і жінки голосять у вітрах.

Та з ланів, де небо рвуть гармати,
в рідний край, що колосом поник,
на Вкраїну, в гуркоті відплати,
„Чуєм, мамо!"—долинає крик.

22 XI-41 р.

Забрали все із хати.
Долівка у крові...
Лежить убита мати
і діти неживі.

Не встати їм ніколи,
очима день п'ючи.
Їх німці покололи
багнетами вночі.

В шибки проміння лине
крізь вітру плач і сміх.
Відплатить Україна
за кров дітей своїх.

27-XI-41 р.

На степах ворожі коні,
на хрестах доріг.
Ронить край квітки червоні,
ой, на білий сніг.

У долині ворон кряче,
сич в гаю—пугу.
Не квітки, а кров гаряча
гусне на снігу.

Ой, громи на оболоні,
на усій землі.
Гей, сідлайте, хлопці, коні
і гостріть шаблі!

Буде пить в годину гожу
на хрестах доріг
кров не нашу, а ворожу
український сніг.

28-XI-41 р.

* * *

На береги Дінця уже сніги упали,
і прудковод замерз, де плавав я малим,
і так же, як колись, у гуркоті металу
над стріхами пливе густий заводу дим.

І так же, як колись, лунає за горами
глухий гарматний грім, тривога все росте...
Все ближче вороги... Ой, мамо, мамо, мамо,
ти, як тоді, зориш на поле золоте...

А сина все нема. Гарматний гул все ближче...
Хитається земля... За день ідуть бої.
Я крізь вітри дивлюсь на дороге обличчя,
на руки зморщені, спрацьовані твої.

Дзвенять в моє вікно під снігом срібним віти,
собі приснився знов в шинелі сірій я.
Ти, як тоді, на бій мене благословити
не встигла, не змогла, матусінько моя!

Та знаю, як тоді, хвилина знов настане
й додому я вернусь, і, як тоді, тоді,
в ту зиму молоду, червону, осіяну,
заллєшся ти плачем на синовій груді.

28-XI-41 р.

———

* * *

Ой, долинами тумани,
в небі хмари злі.
У діброві партизани,
німці на селі.

Але сонце знов прогляне,
згинуть хмари злі.
Будуть в селах партизани,
німці—у землі.

28-XI-41 р.

---

* * *

Весняний сад, квітки барвисті,
пісні пташині в вишині,
І ти у сяйві і намисті
подібна сонцю і весні.

А в небі радість журавлина,
і даль степів, мов крил розмах.
Моя кохана Україно,
такою ти в моїх очах.

Гвіздки твої пробили руки,
на вітрі коси золоті,
а в чорнім небі—круки, круки...
То ти розп'ята на хресті.

Огні померкнули ласкаві
в твоїх очах. Кругом—штики.
Втоптали чоботи криваві
твоє намисто і квітки.

Та упаде удар огнистий,
у прах розсипляться штики.
Ми підберем твоє намисто,
знов розцвітуть твої квітки.

Луна пісень кругом полине,
тебе ми знімемо з хреста,
і ти воскреснеш, Україно,
моя ти страднице свята!

1-XII-41 р.

———

* * *

Проклятий крук тебе терзає,
і кров із серця п'є змія.
Я так люблю тебе, мій краю,
Вкраїно змучена моя!

В безмежній сині птичі гами,
пахучу й росяну ріллю,
залиті сонцем і квітками
твої дороги я люблю.

Хай знову день твій засіяє.
Я жду його, ночей не сплю.
Я так люблю тебе, мій краю,
і в горі й радості люблю.

1-XII-41 р.

———

* * *

Завмер її веселий сміх.
Такою рідною й блідою
в снігах Башкирії сипких
вона стоїть переді мною.

Лиш зір все той же, як колись,
пече і пестить... Сонце, дими...
І довгі коси простяглись
в вітрах струнами золотими.

Завмер її веселий сміх.
А я... я плачу, мов дитина.
В снігах Башкирії сипких
мені приснилась Україна.

9-XII-41 р.

Я пам'ятаю, на Дніпрі
од берегів так пахли трави,
і зорі в хвилях і вгорі
нам усміхалися ласкаво.

Ах, верби ті і береги,
ті хвилі, теплі і прозорі!..
Було так тихо навкруги,
і тільки ми, і тільки зорі...

Але у чорній, грізній грі
до нас примчали ночі ратні,
і рвались бомби у Дніпрі,
що птиці кидали брунатні.

Стогнали глухо береги,
і хвилі плакали прозорі,
усе гриміло навкруги,
а угорі—криваві зорі.

Мов це було давно, давно.
Пливуть століттями години.
Башкирський сніг замів вікно,
і десь далеко Україна.

Там кров сторіками тече,
і рідне поле, повне грому...
О, не схиляй сумних очей,
ми ще повернемось додому.

Мій край, на зло ворожій грі,
розіб'є ніч у гнівнім морі.
І знову в небі й у Дніпрі
нам усміхнуться рідні зорі.

3-XII-41 р.

* * *

Срібний вітер, даль і день.
Я у полоні пісень.
Краю рідного блакить
в серці променем горить.

Там схилились, мов живі.
тихі верби у крові.
І пливуть пісні у далі,
повні гніву і печалі.

Все пливуть крізь ночі сині,
крізь гарматний грім—огонь,
подарунок Україні
серця бідного мого.

3-XII-41 р.

---

* * *

Над краєм дні, як ночі темні.
Чужі знамена на Дніпрі.
Слова лунають чужоземні
на Володимирській горі.

Ще не було такого часу
і гроз таких в краю моїм.
Але все ближче із Донбасу
гарматний грім, свободи грім.

На сході сполохи. Ясніє
глухий край неба. Близько день,
коли теплом кругом повіє
і дзвоном радісним пісень.

Знов розцвіте усе навколо
в хитанні райдужному віт,
бо сонце з заходу ніколи
дня не приводило у світ.

3-XII-41 р.

У КИЄВІ

На бані Лаври промінь ліг.
Серед домів, на гай похожих,
я йду по вулицях вузьких,
і ні вогню, ні перехожих.

Мовчать квартали неживі,
за мною тіні, тільки тіні.
та одгукнуться вартові,
і каска блисне в зор тремтінні...

В сльозах зажурена блакить
у неосяжній високості.
І під ногами сніг рипить,
не сніг, а побратимів кості...

Їх перед смертю роздягли
біля Мазепиного вала,
по цьому бруку їх вели,
і кров сліди їх фарбувала.

З ріки пливла вечірня мла.
Вони прощально рук не тисли,
і на балконах їх тіла
страшними гронами повисли.

Звучав недавно їхній сміх,
було так радісно і шумно.
Я йду по вулицях вузьких,
і серце б'ється сумно, сумно.

Грудень 1941 р.

———

* * *

Коли додому я прийду,
в годину радісно-побідну,
я на коліна упаду
і поцілую землю рідну.

Дніпро і Лавра і мости,
веселий гомін, дзвін трамваю.
По бруку рідному іти,—
я щастя вищого не знаю.

Сніги... Башкирія... Блакить...
Як сльози, падають години.
І у лице моє шумить,
ридає вітер з України.

3-XII-41 р.

* * *

Я бачу скрізь твоє обличчя,
мій краю рідний! Сонце, шлях...
Повстання гнів у сурми кличе
на золотих твоїх степах.

Встають мости, шумлять тополі,
це там я снив про крила вій.
З братами, рідними до болю,
я на коні лечу на бій.

Нехай летять назустріч тучі.
Я знаю, час уже наспів,
і упаде удар жагучий
на чорні голови катів.

І попливуть вони в тумани,
і буде так віки віків.
А нам все так же сонце стане
сіять огнем своїх вінків.

11-XII-41 р.

* * *

Не шуми, зажурена тополе,
над розгоном огненних доріг,
що зчорніло від розривів поле
і в багряних плямах білий сніг.

Не вплітай в той шум плачу, калина,
все частіш зі сходу криці лет.
Кожна яма—кату домовина,
кожна пляма—ворогу багнет.

Упадуть важкі зими закови.
Простягніть до сонця ви гілки,
щоб зустріти шумом малиновим
молоді визвольників полки.

12-XII-41 р.

* * *

Чорні круки над рудою,
ой, загравою.
Гнеться явір над водою,
над кривавою.

Гнеться явір над водою,
та не трісне.
Ой, посидь, побудь зі мною,
рідна пісне!

Од степів і од озер це,
слів калиною
ти моє єднаєш серце
з Україною.

12-XII-41 р.

* * *

Янтаріє вікно. Ранок, піє когут.
На шибках і квітки і сніжини,
мов незнані гаї. Моя пісня не тут.
Моя пісня в степах України.

Тінню бродить вона між руїн, як колись,
заглядає у вікна розбиті.
Чорні коси її на вітрах розплелись,
карі очі сльозами залиті.

В сумі бродить вона. Серце сповнює лють.
І гримить її поклик орлиний.
А над нею набої гудуть і гудуть
в партизанських степах України.

12-XII-41 р.

---

* * *

Люблю я ключі журавлині,
копитами вибитий шлях,
сади на моїй Україні
і зорі в її небесах.

Усе там сміється неначе—
і верби і трави самі.
О, шепіт між вітів гарячий
і звук поцілунків у тьмі!

Там зараз пожарів заграви,
руїн і навали сліди,
і дивиться місяць кривавий
в потоптані катом сади.

І сяйво хитається й лине,
на ньому печалі печать...
То зорі моєї Вкраїни
забризкані кров'ю горять.

13-XII-41 р.

* * *

Хай сніги. Але віє весною,
за наметами сонце сія.
Хіба можеш ти бути рабою,
Україно безсмертна моя!

Ти не марно шляхи малинові
пробивала у морі біди,
щоб шуміли у сонці й любові
твої щастям налиті сади.

І синів ти відважних ростила
не для горя, тортур і ярма.
Од крові і од сліз ошаліла,
твоїх крил не приборкає тьма.

Ні, твоє не поникло обличчя.
Чуєш, мамо, у дзвоні пісень
б'ють гармати зі сходу все ближче...
То іде твій сподіваний день.

16-XII-41 р.

* * *

Коли фіялка синім оком
із трав прогляне у гаю,
і зійде місяць над потоком,
як спів про молодість мою,

мов у розірванім тумані,
що довго застив нам путі,
побачу гори я кохані
і Лаври бані золоті.

Побачу я, мов у пожарі,
синь Володимира гори
і на Шевченківськім бульварі
широкошумні явори,

і тиху вулицю, що нею
не раз я йшов. Моя весна
спахне в ранковому інеї,
й шибках знайомого вікна.

Це там пісні складав я милій
про синь закоханих очей.
І чорний кіт в манишці білій
мене зустріне край дверей.

20-XI-41 р.

* * *

Я знаю, ми знищимо зміїв,
ми будемо в рідному „там“,—
„На Київ, на Київ, на Київ“,
колеса дзвенітимуть нам.

Обличчя зорі ясночоле
засяє у очі мої,
крізь вікна кружлятиме поле
і в димці блакитній гаї...

Вагони у вітрі, у дзвонах
і верби на вечора тлі,
і люди на шумних перонах,
і щастя вгорі й на землі.

Як радісно дихають груди,
вже блиснув Славута, огні...
Так буде, так буде, так буде,
я вірю, я знаю, не в сні.

. . . . . .

Мов вітер весною повіяв
крізь сніг, що в обличчя нам б'є.
„На Київ, на Київ, на Київ“,
все стукає серце моє.

13-XII-41 р.

---

* * *

Шумить і хвилюється Київ,
і сонце сміється з висот.
„Ми вигнали, вигнали зміїв“,
співає щасливий народ.

Я бачу, на горах зелених
колони, що рушили в путь,
вони у квітах і знаменах
по Ленінській вулиці йдуть.

Над ними у золоті літер
портрети вождів і блакить,
і діти сміються, і вітер
привітно в каштанах шумить.

Не бути вже ночі грозовій
у нашім веснянім саду.
І я у шинелі військовій
по вулицях радісно йду.

Ми чорного вбили дракона.
І, серцем вітаючи спів,
ти кидаєш квіти з балкона
в простягнені руки бійців.

3-XII-41 р.

* * *

Щастя перемоги, радість повороту
на степи широкі, на лани ясні,
де така барвиста райдуга п'є воду,
і шумують ріки в рідній стороні.

Де смугляві хлопці, юнки карооокі,
і дядьки спокійні в золотих брилях,
де в шинелі сірій молодечим кроком
вийшла моя пісня на широкий шлях.

Жайворон у небі, жита коливання,
в мареві тремтливім села і сади...
Перші і несмілі промені кохання,
рейки і вагони, і мости, мости...

Там, де рідні кожна стежка і стеблина,
бродять мої думи і пісні мої...
Мамо, моя мамо, зоре Україно,
місяць над рікою, вечір, солов'ї...

Тихий дзвін гітари, в небі теплі хмари,
як воно далеко, як воно давно...
Я прийду до тебе, нене, крізь пожари,
підійду і тихо стукну у вікно.

„Хто там?“—як музика зазвучить із хати.
„Я, моя матусю!“ Лине сяйва сніг...
Ти одчиниш двері, рідна і крилата,
вийдеш зустрічати сина на поріг.

Будуть пахнуть квіти, сонний лист шуміти,
пісня буде тануть у далі, далі...
Враз настане тиша, мов по всьому світу,
тишина настане в небі й на землі.

Гляну я у рідні, у щасливі очі,
після бур кривавих, огненних доріг.
„Ти прийшов, вернувся, синку мій, синочок!“
Я заллюсь сльозами і впаду до ніг.

20-XII-41 р.

---

* * *

На зелені гори, на блакитні хвилі,
ой, летіте, мрії—птиці срібнокрилі,
де розбили грози мир і труд і спокій,
на бори могутні, на степи широкі.

Не пливе луною спів на тихі води,
сум шляхами бродить і мовчать заводи,
тільки коней вражих гулко б'ють копита,
там од сіл—руїни, попіл там од жита.

На зелені гори, на блакитні хвилі
полетіть ви, мрії, птиці срібнокрилі,
а із вами, любі, хай і я полину
на криваві зорі, ой, на Україну.

Вітер у діброві, по ярах тумани,
б'ються з ворогами славні партизани.
Там під небом чорним брат, сестра і мати
підняли на ката грізні автомати.

Над рікою нічка голову схилила,
дівчина загнала в окупанта вила.
Там крові озера, б'ється люд завзято,
кинув в офіцера піонер гранату.

Щоб сіяли ранки й квітли праці дзвони,
танки—на уламки, в небо—ешелони.
Нас не спинять грози, не зламає зрада,
ми наб'єм залізом хрипле горло гада.

Зграї, люті зграї, ви близькі до скону,
у бою зростає Армія Червона.
І година прийде, день засяє гордо,
поженем на захід ми криваві орди.

Одлунають грози, одпливуть тумани,
і полки червоні стрінуть партизани.
Райдугою зійдуть сонця ясні релі
на квітучі села, на міста веселі.

Зашумлять житами та й поля широкі,
вийдуть із піснями юнки карооки.
Знову, як троянда, розцвіте крилата
у сім'ї щасливій Україна-мати.

19-XI-41 р.

ЗМІСТ

I.

Стор.

В серцях відвага соколина 5
Ворожий зір покриє тьмою 6
Ой, степи безкраї 7
Сніг на вітті сріблом висне 9
Пісня дужа лине 10
Уже упав удар залізний 11
Слава сонцю в небі 12
Багряніють сніги 13
Слава 14
І гнів росте 15
Якої огненної мови 17
На дерев хитливі крони 18
Гудуть шляхи 19
Ми встали над огнем 20
Перлами-росою 21
Десь глухо охнула гармата 22
Шлях чудесний 23
Батьківщина сонцекрила 24
Блакитний сніг 25
Ви—ночі пси 26
Срібні віти, синій сніг 27
Уже за пишними снігами 28

Даль. Свисток 29
Гримлять удари огняні 30
Вітер над полями 31
Прославлю гул і грім атак 32
В цю годину грізну 34
Як блищать на сонці сурми перемоги 35
Де повиті громом небокраї 36
На сході вже зарожевіло 37
В полях зими відплата скаче 38

II.

Дзвенять у скло колючі віти 41
Свистить зима вітрами в кленах 43
Шумить Дніпро 44
Де вся земля, неначе рана 45
Скільки горя й муки 46
Там, на поле безоре 47
Проміння гостре зор 48
Там, де верби 49
Забрали все із хати 50
На стенах ворожі коні 51
На береги Дніпра уже сніги упали 52
Ой, долинами тумани 53
Весняний сад 54
Проклятий крук тебе терзає 56
Завмер її веселий сміх 57
Я пам'ятаю, на Дніпрі 58
Срібний вітер, даль і день 60
Над краєм дні, як ночі темні 61
У Києві 62
Коли додому я прийду 64
Я бачу скрізь твоє обличчя 65

Не шуми зажурена тополе 66
Чорні круки над рудою 67
Янтаріє вікно 68
Люблю я ключі журавлині 69
Хай сніги. Але віє весною 70
Коли фіялка синім оком 71
Я знаю, ми знищимо зміїв 72
Шумить і хвилюється Київ 73
Щастя перемоги, радість повороту 74
На зелені гори, на блакитні хвилі 76

ЦІНА 2 КРБ

УКРВИДАВ
при ЦК КП(б)У
1942